

Zondag 10 maart 2024

Zondag Laetare; 4^e zondag van de Veertigdagentijd

Lezingen: Exodus 33, 12-23; Johannes 3, 1-15

Opening

Hartelijk welkom aan u allen hier in de kerk en aan u, die – door welke omstandigheden ook – hier niet aanwezig kan zijn, maar wel met ons verbonden wil zijn.

Met de opgewekte openingszang “Ochtend ontluikt weer, fris als de eerste” willen wij deze zondagmorgen beginnen. Het is zondag Laetare, midden in de veertigdagentijd. Wat uw situatie ook is (wij zijn allen onderweg in het leven), “Laetare” wil ons iets van een vergezicht laten zien op weg naar Pasen. Iets van een nieuwe morgen, al is het mogelijk nu nog wat donker of duister om je heen.

Dit beluisteren wij straks ook in de lezingen: Mozes, die met zijn volk onderweg is vanuit het slavenhuis van Egypte. Maar het volk wordt op die woestijntocht wispelturig en ontevreden. Hij kan het alleen niet meer aan en smeekt dan om Gods nabijheid en steun. We horen dan een heel bijzonder antwoord van de Eeuwige: “Ik ondersteun je dag en nacht, ook al kun je mij niet zien; maar van achteren zul je Mij zien”. M.a.w. achteraf zul je beseffen en herkennen, dat Ik dag en nacht bij je was”. Dit is de ervaring van veel mensen, die heel wat hebben moeten doormaken.

In het evangelie horen we het verhaal over Nicodemus, een geacht lid van de Hoge Raad, die in de nacht naar Jezus komt om meer van hem te horen, welke levensvisie hij heeft en hoe hij het volhoudt bij alle weerstand en tegenstand die in Jeruzalem dreigend op hem afkomt. In het gesprek horen wij dan het wonderlijke advies van Jezus: J e zult in je leven “nieuw geboren” moeten worden. Wat dit kan betekenen: daarover straks meer.

Overweging

Dit verhaal over Nicodemus raakt ons wel. Niet alleen omdat in onze seculiere tijd geloof en godsdienst veelal op de tweede plaats zijn komen te staan (en het dus in zekere zin “nacht” is in onze tijd qua geloofsbeleving), maar ook omdat het dichtbij onze eigen existentiële ervaring kan liggen. Het kan voor ieder van ons wel eens donker of duister zijn in het leven. De beeldspraak van uittocht of doortocht, van exodus en thuiskomst is verleden en toekomst tegelijk.

Nicodemus, een hooggeplaatste Schriftgeleerde, komt in de nacht naar Jezus om raad en wijsheid. Het is duidelijk ook “nacht” in zijn eigen geloofs-denken. Zijn collega’s van het Sanhedrin en de Hogepriesters van de Tempel willen deze Jezus uit de weg ruimen, terwijl hij toch steeds zoveel goeds gedaan heeft en zoveel betekend heeft voor al die terneergedrukte, kleine mensen.

De vele verharde Thorah-regels, zoals die in de loop van de tijden van-boven-af door de godsdienstige leiders streng voorgeschreven waren, blokkeren de geloofsbeleving van de mensen. Ze onderdrukken al die eenvoudige mensen (tot excommunicatie toe in bepaalde gevallen) en maken zo de gemeenschap in Tempel en synagoge, maar ook in de samenleving, eigenlijk kapot.

De Thorah, die in wezen helemaal gericht is op het welzijn van de mensen en op de vernieuwing van de schepping, is in deze dagelijkse beleving door al die voorschriften geheel versteend geraakt. De geest is uit de fles. Jezus heeft zich daar stevig tegen verzet; Hij wilde juist mensen weer overeind zetten, zodat zij die geen uitzicht meer hadden, weer kunnen zien en lamgeslagen mensen weer verder kunnen.

Daarom zegt Hij ook tot Nicodemus: "Als je niet opnieuw geboren wordt uit water en geest, zul je het Rijk Gods niet binnengaan". Dit is scheppingstaal uit Genesis: de geboorte van een nieuwe schepping. "Opnieuw geboren worden uit de Geest", d.i. de levensadem van God (de Ruach Jahweh) nieuw inademen, zodat dit de mens vernieuwt en bezielt. Het is die Geest van Pinksteren, die door dichte muren en gesloten vensters mensen nieuw in vuur en vlam kan zetten, waar geen barrière of kerkzuil tegen bestand is. En bedoeld is: het water van de Rode Zee, dat ooit redding en bevrijding heeft gebracht aan het Joodse volk. (Wij zeggen nu in kerktaal: bedoeld is het water van de doop, dat ons levenskracht geeft en ons op het Goddelijk licht wijst).

Wij horen hier tussen de regels door hoe de jonge christengemeente van Johannes (rond het jaar 90) in een stevige confrontatie zit met de leiders van de versteende en verharde synagoge. Het gaat om de praktijk van alledag: orthodoxie tegenover orthopraxie. Maar in dit laatste (de orthopraxie) ligt de diepere waarheid verborgen: als het geloof niet blijkt uit daden van gerechtigheid en van barmhartigheid, dan is het een papieren leugen, zoals Johannes verderop zegt (in Joh. 8, 42-44 en in 1 Joh. 2, 20-25). Het is dus geen kant-en-klare catechismus uit Genève of Rome, maar het gaat om die spirituele geloofshouding, die innerlijke transformatie, die vraagt om "nieuw geboren worden", herbronning ofwel "ressourcement" waar het 2e Vaticaans Concilie zo nadrukkelijk op wees en waar paus Franciscus nog eens aansluitend op wijst bij het Synodale Proces van deze jaren.

In de loop van de eeuwen is er zoveel aangeslibd door culturele eenzijdigheid van die tijd of door eigenzinnige confrontatie van partijen t.o.v. elkaar.

Wat door Nicodemus mogelijk bedoeld was als een soort theologisch gesprek, wordt door Jezus dus omgebogen tot een geloofsonderricht en tot een gewetensonderzoek. De kerk moet weer worden tot een herberg voor mensen-onderweg; mensen die even onderdak en rust zoeken om bij te komen. De bekende theoloog en filosoof Tomas Halik uit Praag (bekend van het boek "De nazomer van het christendom") beschrijft de taak van de kerk o.a. als "veldhospitaal, waar mensen die terneergeslagen zijn of gewond zijn geraakt, aandacht en steun, verzorging en genezing kunnen vinden. Een kerk dus, die intern minder aandacht voor zichzelf vraagt, maar meer openstaat naar buiten. "Wil de kerk contact houden met de polsslag van de tijd", aldus prof. Häring van Nijmegen, "dan zal ze het zwaartepunt moeten verleggen naar de basis, naar de plaatselijke ecclesia's en naar het dagelijks leven. Sacraal en profaan zijn dan niet twee aparte werelden, maar hebben verwevenheid met elkaar en betrokkenheid op elkaar." De sociale leer van de kerk en de christelijke ethiek willen juist hier de nadruk ook op leggen; dit is "bevrijdend" en "verlichtend" voor de seculiere mens.

Sacraal en profaan: het zijn weliswaar twee ongelijke grootheden, maar je kunt de glans van het sacrale vaak zien afstralen op het andere, het profane: op al wat waar en goed en schoon is in de schepping. Dat kun je zien bv. in dit voorjaar in de groeiende natuur. Wij zitten hier midden tussen de bossen met de statig lange boslanen en hun overweldigende beukenbogen; net een kathedraal. De natuur als een "boskapel". Je kunt die afstraling ook bijzonder ervaren in al de goedheid van mensen onder elkaar.

Dichters, kunstenaars en mystici hebben daar een bijzonder oog voor. Georges Bernanos laat een klooster-overste op haar sterfbed als laatste woord verzuchten: "Tout est grace", alles is genade. Dit is de rijkdom van religie en van spiritualiteit, van welke godsdienst ook. Zo kan ook voor ons weer een nieuwe dag gloren na de nacht.

We gaan over een paar weken de Goede Week en Pasen vieren. Ieder jaar weer een mogelijkheid tot vernieuwing van leven en van "nieuwe geboorte". Mooie, kostbare weken dus toegewenst!

Pastor Gerard Weersink